

Leren van Klimaatinnovaties

Pilot Nieuwbouw Zevenaar-Oost

September 2017

Aanleiding

De effecten van klimaatverandering zijn steeds meer zichtbaar en voelbaar in de maatschappij. Dit betreft niet alleen lokale wateroverlast als gevolg van extreme neerslag maar ook hittestress in bebouwd gebied en reductie van biodiversiteit als gevolg van langdurige droogte. Waterschappen staan voor de adaptieve taak om de effecten van klimaatverandering op watersystemen op te vangen. Adaptatie is het bieden van weerstand bij extreme gebeurtenissen (weerstand); het herstellen van potentiële schade (veerkracht); het anticiperen op en opgewassen zijn tegen de consequenties (aanpassing) en het profiteren van nieuwe kansen (innovatie).

Probleembeschrijving

Het adequaat kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden vereist dat er geleerd wordt. Het waterschap stelt zichzelf daarom de vraag of het lerend vermogen van het waterschap wel voldoende benut wordt. Wat is het lerend vermogen en wat zijn eventuele barrières (leerblokkades) die weggenomen kunnen worden? Vanuit die vraagstelling is samen met Hogeschool VHL een onderzoeksproject opgestart om beter zicht te krijgen op de competenties die (toekomstige) waterprofessionals nodig hebben en de benodigde aanpassing van het curriculum. In het onderzoeksproject staan pilots die in het verleden zijn uitgevoerd met het oog op klimaatadaptatie (over een voorloper daarvan) centraal. Onderzocht wordt in hoeverre en door wie er geleerd is over lessen uit die pilots. Er zijn 7 pilots geselecteerd als casus voor dit onderzoek:

- Pilot landbouw op peil, Vruchtbare kringloop, Klimaatadaptatie landelijk gebied
- Anti-verdrogingsprojecten; Rijnstrangen, Onderlaatse laak, Havikerwaard
- Beekherstel: pilot Lankheet in combinatie met bovenloop Buurserbeek en Zoddebeek
- Stimuleringsregeling afkoppeling
- Reconstructiepilot Neede Borculo
- Herstructurering stedelijk gebied: Presikhaaf Arnhem
- Nieuwbouw Zevenaar-Oost

Doel en resultaat

In dit deelonderzoek is de pilot Nieuwbouw Zevenaar-Oost onderzocht. Aan de hand van het vragenkader zijn de kritische succesfactoren op basis van literatuuronderzoek en interview met de accountmanager in beeld gebracht. Het resultaat is gevisualiseerd in onderstaand schema.

	Contact	Concept	Continuïteit	Contract
Strategisch	<p>Bestuurlijke betrokkenheid Bij de totstandkoming van de gesloten waterovereenkomst is er vanuit het project contact geweest met bestuurders. Daarna is geen specifieke betrokkenheid bij het project getoond.</p> <p>Bestuurlijke afstemming Afstemming heeft geregeld (minimaal elke 6 weken) plaatsgevonden in het kader van het reguliere bestuurlijke overleg tussen gemeente en waterschap.</p>	<p>Strategisch beleid Relevant strategisch beleid inzake duurzaam waterbeheer is als kader gehanteerd in het project. Het betreft zowel het landelijke (WB21ste eeuw, NBW) als het provinciale/regionale beleid (Provinciaal WHP, Waterbeheerplan). In het gemeentelijk bestemmingsplan wordt hier expliciet aandacht aan besteed.</p> <p>Duurzaamheid en gidsprincipes* Duurzame uitgangspunten en principes uit zowel het landelijke beleid (zoals vasthouden-bergen-afvoeren), het Waterbeheerplan, de Handreiking watertoetsprocedure en de notitie Duurzaam en veilig water in de stad zijn gebruikt als leidraad. In de waterovereenkomst zijn deze ook expliciet opgenomen</p>	<p>Bestuurlijke uitwisseling Voor zover bekend is er over de lessen/ervaringen van het project geen bestuurlijke uitwisseling geweest</p>	<p>Bestuurlijk committent De ambities en doelen zijn op strategisch niveau vastgelegd in de specifiek voor dit projectgebied gesloten waterovereenkomst tussen gemeente en waterschap</p>
Tactisch	<p>Betrokkenheid management De lijnmanager was nauw betrokken bij het sluiten van de waterovereenkomst. Daarna was er geregeld afstemming tussen projectleider en accountmanager van het waterschap</p> <p>Inzet kennisnetwerken Over de pilot is geen specifieke afstemming geweest met kennisnetwerken, leergemeenschappen en/of specifieke deskundigen, buiten betrokken adviesbureau</p> <p>Beheer in het planproces Beheerder(s) van openbare ruimte / groen zijn bewust vroegtijdig bij</p>	<p>Duurzame oplossingsrichtingen In het waterhuishoudingsplan zijn duurzame oplossingsrichtingen uitgewerkt zoals natuurvriendelijke oevers en afkoppelen van hemelwater.</p> <p>Tactisch beleid Het waterhuishoudingsplan kan als het tactische beleidskader worden gezien. Dit plan is in samenspraak tussen beide partijen (in het kader van het watertoetsproces) tot stand gekomen.</p>	<p>Kennisdeling Er heeft geen nadere kennisdeling specifiek gericht op dit project plaatsgevonden</p> <p>Referentie-onderzoek Uitgebreid referentie-onderzoek over duurzame mogelijkheden is niet uitgevoerd.</p>	<p>Overkoepelende afspraken De overkoepelende afspraken zijn vastgelegd in de waterovereenkomst.</p> <p>Beschikbare middelen In feite maakte dit project deel uit van de reguliere werkzaamheden van de (destijds) Medewerker Integraal Waterbeheer. Voor specifieke onderwerpen, bijvoorbeeld juridische vraagstukken, raadpleegde hij intern juristen. Er waren geen specifieke middelen beschikbaar gesteld.</p> <p>Maatschappelijke kosten- en baten Een MKBA is vooraf niet uitgevoerd</p>

	Contact	Concept	Continuïteit	Contract
	<p>het planproces betrokken. Discussie is gevoerd over inrichting en het beheer, zoals het verhang van het talud en het maaibeheer vanaf de kant en/of het water.</p>			
Operationeel	<p>Breed projectteam Projectteam bestond uit Gemeente Zevenaar, Projectbureau, Grontmij (nu SWECO) en het Waterschap. Namens het Waterschap was alleen de Medewerker Integraal Waterbeheer betrokken. Waar nodig raadpleegde hij intern specialisten zoals hydrologen en juristen.</p> <p>Open teamproces Zowel het projectbureau als het waterschap geven aan dat de eerste communicatie tussen gemeente en waterschap stroef verliepen. Ervaringen uit het verleden speelden zeker in het begin sterk mee in het proces. Gaandeweg groeide echter het onderling vertrouwen. Vanuit het waterschap werd dit bevorderd door inzicht in de technische kunde en het praktijkgerichte denken dat in de projectorganisatie aanwezig was. Bovendien werd duidelijk dat het projectbureau, en dan met name de civieltechnisch projectleider, effectief zaken bij de gemeente voor elkaar kon krijgen. Het vertrouwen werd dan ook grotendeels gebaseerd op de competentie van het</p>	<p>Klimaatadaptatie als doel Omgaan met klimaatveranderingen is in de basis als uitgangspunt gehanteerd en in berekeningen (bijvoorbeeld T+10%) ook meegenomen. Ook is vasthouden-bergen-afvoeren tot uitvoering gebracht. Het hele woongebied is afgekoppeld en op de hogere delen vindt infiltratie plaats.</p> <p>Landschapsanalyse Aan het begin van het project heeft uitgebreide landschapsanalyse plaatsgevonden.</p> <p>Adaptief planproces Het planconcept is niet gewijzigd tijdens het planproces. Er was ook niet een specifieke reden om dit te doen</p> <p>Klimaatbestendige inrichting Vanwege de recessie is het definitieve watersysteem nog niet geheel gerealiseerd. Over een aantal zaken is nog onduidelijkheid (mede vanwege de verbreding van de A12) maar in hoofdlijnen ligt er een robuust watersysteem zoals dat in het verleden in het waterhuishoudkundig plan is uitgewerkt.</p> <p>Klimaatbewust beheer Het beheer vindt plaats zoals overal in het beheergebied. Daarbij wordt er niet specifiek rekening gehouden met het klimaat.</p>	<p>Experimenteerruimte I Er was geen specifieke ruimte voor experimenten; met uitzondering van een windmolen op water op te pompen; maar die is ook (nog) niet gerealiseerd</p> <p>Kennisuitwisseling Er is geen (tussentijdse) evaluatie geweest. Het project loopt nog.</p> <p>Monitoring effecten Monitoring vindt (nog) niet plaats</p> <p>Tevredenheid gebruikers Met gebruikers /omgeving is niet afgestemd of men tevreden is over het project.</p> <p>Doorlopende samenwerking Het is een lopend project. Eens in de 4 á 6 weken is er nog steeds regulier overleg met de waarbij de voortgang en specifieke vraagstukken worden besproken</p> <p>Vaandeldrager De gemeente Zevenaar is steeds de vaandeldrager geweest, maar er zijn geen specifieke personen die dit op zich hebben genomen. Er zijn vanuit de gemeente verschillende personen betrokken geweest. Dat</p>	<p>Experimenteerruimte II Om middelen (met name tijd en geld) voor experimenteren is niet gevraagd Er was geen uitgesproken behoefte om te 'experimenteren'.</p> <p>Vastlegging projectafspraken Uitgangspunten en eisen zijn in verschillende stukken vastgelegd, namelijk in het bestemmingsplan, het waterhuishoudkundig plan en de waterovereenkomst. Van de reguliere overleggen, die tot op heden plaatsvinden, worden consequent verslagen gemaakt.</p> <p>Adaptief projectplan Het projectplan is niet gewijzigd tijdens het planproces. Er was ook niet een specifieke reden om dit te doen</p> <p>Planologische vastlegging Duurzame uitgangspunten en het ontwerp zijn adequaat vastgelegd in Het bestemmingsplan, het waterhuishoudkundig plan, de waterovereenkomst, de watervergunning en de uitwerkingsplannen per deelgebied.</p> <p>Ervaring bij realisatie Bij de realisatie zijn geen specifieke aannemers/ontwikkelaars</p>

	Contact	Concept	Continuïteit	Contract
	<p>projectbureau. Ook met betrekking tot de intentie was er sprake van wederzijds respect voor elkaars doelstellingen. Begrip voor elkaars belangen en een sterke resultaatgerichtheid creëerde derhalve vertrouwen. (uit: MSc afstudeeronderzoek Menno Smit, UT, 2009)</p> <p>Stakeholderanalyse Aan het begin van het project is geen stakeholderanalyse uitgevoerd</p> <p>Participatie Naast projectteam heeft in het planproces geen participatie van bewoners plaatsgevonden.</p> <p>Samenwerking beheer/onderhoud Beheer en onderhoud van water en oevers is afgestemd tussen waterschap en gemeente</p>		<p>heeft ook te maken met de lange looptijd van dit project (2005-heden)</p>	<p>gecontracteerd met ervaring op het gebied van klimaatadaptatie?</p>
Persoonlijk	<p>Communicatieve vaardigheden Communicatie is tijdens het project verbeterd. Blijkbaar waren er voldoende vaardigheden aanwezig.</p> <p>Onderzoekende houding Betrokkenen hebben bij totstandkoming van het Waterhuishoudkundig plan en de Waterovereenkomst een zeer kritische en onderzoekende houding ten toon gespreid.</p>	<p>Persoonlijke visie Gedeelde visie is dat adaptatie van klimaateffecten urgent is en dat het waterschap een taak heeft om daarop in te spelen. Het waterschap wordt in dat perspectief als een vooruitstrevende organisatie gezien.</p>	<p>Klimaatleiderschap Er was geen specifiek leiderschap op klimaatgebied binnen het waterschap.</p> <p>Aantoonbare leereffecten Het project heeft bij betrokkenen van het waterschap extra bewustwording van omgang met het klimaat tot stand gebracht.</p>	<p>Persoonlijk ontwikkelplan In functioneringsgesprekken wordt niet over competenties voor klimaatadaptatie gesproken</p>

	Contact	Concept	Continuïteit	Contract
	Resultaatverantwoordelijk Betrokkenen voelden zich verantwoordelijk voor het resultaat			

Conclusie

Uit evaluatie komt naar voren dat deze pilot in feite als een “normaal” project is gezien door de betrokkenen. Er is niet bewust gestuurd op leren van dit project. Door betrokkenen (het projectteam) is wel geleerd over de duurzame concepten maar op organisatieniveau (management en bestuur) zijn vanuit dit project geen leereffecten te constateren. Een specifiek succesfactor voor dit project betrof het afsluiten van een waterovereenkomst met heldere inhoudelijke gidsprincipes/ontwerputgangspunten en afspraken over planning en kosten.